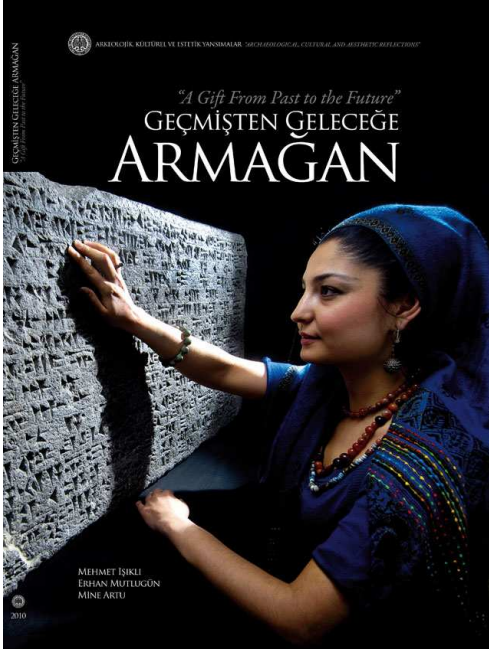


İŞIKLI, Mehmet; MUTLUGÜN, Erhan; ARTU, Mine (2010). *Geçmişten Geleceğe Armağan*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, ISBN-978-975-442-151-4, 103s.

Akın TEMÜR*



Son yıllardaki sevindirici gelişmelerden biri de Arkeoloji alanında Türkçe yayınların giderek artmasıdır. Tanıtımını yapacağımız eser de bu alanda ciddi bir eksikliği giderdiğini düşündüğümüz Mehmet İŞIKLI, Erhan MUTLUGÜN ve Mine ARTU tarafından hazırlanan ve bir fotoğraf sergisinin ortaya çıkış hikâyesini anlatan “Geçmişten Geleceğe Armağan” kitabıdır. Bu serginin ortaya çıkışındaki genel amaç seçilen bazı arkeolojik eserlerin ışığında Arkeolojik malzemenin özgün kullanım alanlarının ziyaretçiye daha iyi bir şekilde anlatılabilmesidir. Ayrıca eser; salt sergi, fotoğraf ve resimlerin yer aldığı bir kitap olmaktan çıkarılıp arkeolojik, coğrafik kültürel ve sanatsal metinlerle süslenip zenginleştirilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerden ve öğretim üyelerinden oluşan bir ekiple çalışma ortaya konmuştur. Bu açıdan bakıldığında genel anlamda hazırlanan önsöz, giriş, sonuç gibi kısımlardan değil, alanında uzman farklı kişilerin yazılarına yer verildiği disiplinler arası bir çalışma özelliği göstermektedir. Bu kitabı önemli kılan şey ve tanıtımının yapılması gerektiğini düşünmemizin sebebi de alanında şu ana kadar yazılmış tek örnek olmasıdır.

Dokuz ayrı metinden oluşan kitabın ilk yazısını Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü’nden Yrd. Doç. Dr. Halil HADIMLI’nın “Erzurum Bölge Coğrafyasına Farklı Bir Bakış” adlı yazısı oluşturur. Lirik bir anlatımla yazılan makale Erzurum’un yaşanılabilir zor coğrafik yapısını kısaca özetler. Erzurum’a daha önce hiç ayak basmayan bir okuyucu için, bölgenin genel yapısını zihninde canlandırmayı hedefleyen yazı, devrik cümlelerle oluşturulmuş lirik üslubuyla okuyucuya farklı bir haz verir ki bu üslup dipnotlarla ağırlaştırılmış ve sadece alanında uzman kişilerin anlayabileceği bilimsel yazılardan çok öte bir anlayış ortaya koyar.

İkinci yazı kitabın hazırlanmasında çok büyük emekleri olan ve çalışmanın fikir babası sayılan aynı üniversitenin Arkeoloji Bölümü’nden Yrd. Doç. Dr. Mehmet İŞIKLI’nın kaleme aldığı “Erzurum Bölgesi’nin Arkeolojik Geçmişinin Ana Hatları” adlı yazısıdır. Bölgenin özellikle prehistorik dönemlerini konu alan çalışmada, giriş kısmında Arkeolojik dönemler hakkında kısa bir literatür bilgisi verildikten sonra, Kalkolitik Çağ’la birlikte başlayan ve Urartu Devleti’nin yıkılışına kadar olan dönemler anlatılmıştır. Resimler ve çizimlerle de desteklenen bu çalışma Erzurum merkezli ama aynı zamanda genel Doğu Anadolu bölgesinin Arkeolojisi hakkında okuyucuya öz ama doyurucu bilgiler sunar.

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü.

“Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemlerinde Erzurum ve Çevresi” konulu üçüncü yazı yine Arkeoloji bölümünden Yrd. Doç. Dr. Birol CAN tarafından kaleme alınmıştır. IŞIKLI'nın yazısının devamı niteliğindeki çalışma Urartu Devleti'nin yıkılışından 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Erzurum merkezli kurulan Saltuklu Beyliği'nin egemenliğine girdiği döneme kadar ki bölümünü konu alır. Gerek IŞIKLI'nın gerekse CAN'ın makaleleri daha bilimsel bir üslup gösterir. Devamında Melbourne Üniversitesi'nden Prof. Dr. Antonio SAGONA'nın kazısını yaptığı “Sos Höyük” hakkında yazısına yer verilir ki bu baştan itibaren gelen kronolojik anlatıma uygun düşmeyen bir durum ortaya koyar. Bununla birlikte bölgedeki çalışmaları tarihleme açısından oldukça önem taşıyan SAGONA'nın yazısına yer verilmemiş olması düşünülemez. Ancak eğer bir kronoloji takip ediliyorsa bu yazının CAN'ın yazısından önce olması gerektiği kanaatindeyim. Diğer bir eleştirebileceğimiz durum ise bölgenin Arkeolojik geçmişinin ele alındığı bu üç yazıdan sonra direk Müze Müdürü Mustafa ERKMEN'in yazısına yer verilmiş olmasıdır. Oysaki bölge Arkeolojik unsurların yanında Sanat Tarihi açısından da oldukça önemli bir merkezdir. Her ne kadar bu kitap Erzurum Müzesi'ndeki Arkeolojik eserlerden yola çıkılarak hazırlanmış olsa da birçok disiplinin bir araya getirilerek hazırlandığı anlaşılan böyle bir kitapta bölgenin Sanat Tarihçileri tarafından değerlendirilmiş bir yazıya yer verilmemiş olması kitap için bir eksiklik olarak görülebilir.

Beşinci ve ana konuyu oluşturan Erzurum Arkeoloji Müzesi Müdürü Mustafa ERKMEN'in “Erzurum Arkeoloji Müzesi'nin Tarihsel Geçmişi ve Bölge Arkeolojisinin Gelişimindeki Rolü” yazısı Erzurum Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşundan günümüze dek geçen gelişim evrelerini konu alır. Müzeyle ilgili olarak yazılmış ikinci yazı müze araştırmacılarından Gülşah ALTUNKAYNAK'ın kaleme aldığı “Erzurum Arkeoloji Müzesi Seksiyonlar, Eserler ve Sergi” konulu yazısıdır. Yazının temasını müzede bulunan eserler, bunların dönemleri ve geliş yerleri oluşturur. ALTUNKAYNAK'ın makalesi kabaca bir envanter dökümünü içermektedir. Bu dökümde de görüleceği üzere eserlerin çoğunu Prehistorik dönemlere ait eserler oluşturmakta olup Grek ve Roma dönemlerinin görsel yönden daha zengin bir izlenim bırakan eserlerinin sayıca az olduğu görülmektedir. Bu durumda özellikle fotoğrafik yeniden canlandırmalar daha da önem kazanır. Zira fotoğrafik tasvirler insan zihninde bu malzemelerin o dönemde nasıl kullanılmış olduğunu açıklamada oldukça önem teşkil eder. IŞIKLI'nın “Arkeolojik eserler alışagelmışin dışında farklı kompozisyonda fotoğraflanacaktı” ifadesi de kitaba ismini veren bu fotoğraf sergisinin amacını ortaya koymaktadır. Fotoğraf Bölümü'nden Arş.Gör. Erhan MUTLUGÜN'ün “Tarihin Uzak Gerçekleri ve Fotoğrafik Zenginlikleri” adlı yazısı bu fotoğraf sergisinin amacını, aşamalarını bir fotoğrafçı gözüyle ortaya koyar. MUTLUGÜN'ün “Sanat öyle güçlü bir argümandır ki, bir hayalin gerçekleşmiş gibi algılanmasını sağlayarak toplumlara güç ve yön verebilir” ifadesi fotoğrafın önemini ve bugün hemen hemen herkesin sahip olduğu fotoğraf makinelerinin gerektiği şekilde kullanıldığı takdirde bir toplumun belleğinde ne tür değişiklikler yapabileceğini ortaya koyar. Fotoğrafın insan belleği üzerindeki bu etkisinin yanı sıra çalışmada özellikle canlı modellerle arkeolojik buluntuların yeniden canlandırılarak fotoğraflanması, müzelere gelen uzmanı dışındaki ziyaretçilerin sıkılmalarını azaltmak için oldukça etkili bir yöntemdir. Bu proje bu yönüyle bir ilki oluşturmaktadır. Sadece Müzeler Haftası'nda ön plana çıkarılan müzelerin, toplumumuzda çok da ilgi çekici yerler olmadıkları oldukça aşikârdır. Başka toplumların hayal bile edemeyeceği sayıda medeniyetler ve bu medeniyetlere ait eserler, kazılar sonrasında sadece alanında uzman kişiler tarafından çalışılmakta ve

daha sonra yer bulabilenler müzelerin vitrinlerinin ardına, çoğunluğu ise gün yüzü görmeden depolarda tozlu raflara terk edilmektedir ki, bu malzemeleri çalışmanın ne denli zor olduğunu Arkeologlar çok iyi bilmektedirler. Bunun neticesinde Avrupalılar kendilerine ait olmayan tarihi zenginlikleri kendilerininmiş gibi algılatarak müzelerine milyonlarca turist çekmelerine karşın bizim müzelerimizin hali içler acısıdır. Büyük şehirlerdeki müzeler dışında diğer illerdeki müzelerimiz birer kamu kuruluşu olmaktan öteye geçememektedir. Bu çalışma bir nebze de olsa bu anlayışı yıkmaya çalışması açısından oldukça önemlidir. Ressam Fatih AKPINAR'ın "Çizgilerle Arkeoloji" temalı çalışması da AKPINAR'ın ifadesiyle "tarih boyunca parçalanmış imgelerin yan yana getirilip geçmişteki bütünü görme çabası" olarak görülmektedir. Çizimlerde özellikle bölgeye damgasını vuran "Karaz Kültürü" ön planda tutulmuş ve bu kültüre ait gündelik yaşam, seramik yapımı, avcılık, toplayıcılık, tarım gibi yaşamsal faaliyetler karakalem çizimlerle hayat bulmuştur. Böylelikle çizimler sayesinde bölgenin arkeolojik geçmişi bir nebze de olsa ziyaretçiler için daha anlaşılır bir hale getirilirken, özellikle çocukların Arkeoloji ve Tarih eğitiminde fotoğraf ve çizim gibi zihinlerde daha kolay yer eden argümanların kullanılması daha kalıcı bir eğitimi ortaya koymaktadır.

"Arkeolojide Yeni Bir Model Yeni Bir Anlayış" bölümünün yazarı Okan Üniversitesi Görsel İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü Öğr. Gör. Mine ARTU ise, "Bir kentin tarihsel gelişiminin izlenmesi, kültürlerine ait katmanların birer birer çözülmesi, gözlemlenmesi ve anlaşılması ile mümkündür. Açıktır ki, izler sadece kentin geçirdiği evrelerin tanımlanmasını değil zamanla olgunlaşan bu büyük dönüşümün çözümlenmesini de sağlayacaktır ve böylelikle kentin sahipleri nasıl bir geçmiş üzerinde yarınlarını inşa ettiklerini kavrayacaktır. Bu manada arkeoloji insanın kendini tanıma ve anlama çabasından başka bir şey değildir ve tarih çoğu zaman bir taşın soğukluğunda ve taşıyacağımız ağırlığında gizlenir" diyerek Arkeolojinin en güzel tanımlarından birini ortaya koyarken, Arkeolojinin bir toplum için ne kadar önemli olduğunu da vurgular.

Bu tür çalışmalar Arkeolojik buluntuların görsel hafızayla desteklenerek daha kalıcı bir hale gelmesine katkı sağlayacağı gibi hem bölgeye dikkat çekilmesin de hem de Müzelerin daha işlevsel bir şekilde kullanılmasında oldukça önemli bir rol oynayacaktır. Bilim çevreleri de Arkeolojinin gelişmesi ve toplumda gereken önemin kazanabilmesi için yeni yöntem arayışlarına girerek farklı disiplinler arası etkileşimlerle bu hedefi gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu kitap, IŞIKLI'nın bu konudaki yöntem arayışlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır, denilebilir.

Farklı doktrinleri bir araya getiren bu çalışmayı Arkeoloji camiasına sunan başta Mehmet IŞIKLI olmak üzere emeği geçen herkese ve bu çalışmayı bizlerle buluşturan Atatürk Üniversitesi'ne teşekkür eder, bu alandaki çalışmaların sayısının daha da artmasını temenni ederiz.